

ŹRÓDŁA / SOURCES / QUELLEN

Jerzy Przeracki

Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie;
wydawnictwowarmia@poczta.fm

Wykaz mieszkańców Ornety płacących czynsz na rzecz fary pw. św. Jana Chrzciciela w 1609 r.

List of Orneta residents paying rent for the parish church st. John the Baptist in 1609

Eine Liste der Einwohner von Orneta, die eine Miete für die Pfarrkirche des heiligen Johannes des Täuflers im Jahre 1609 zahlten

Słowa kluczowe:	Warmia – Orneta – fara pw. św. Jana Chrzciciela – mieszkańcy Ornety (personalia)
Keywords:	Warmia – Orneta – the parish church of St. John the Baptist – the inhabitants of Orneta (personalities)
Schlüsselwörter:	Ermland – Orneta [Wormditt] – die Pfarrkirche des heiligen Johannes des Täuflers – die Wormdittereinwohner (Personaldaten)

STRESZCZENIE

Podczas wizytacji kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Ornece w 1609 r. spisano m.in. należności czynszowe mieszkańców wobec świątyni, związane z użytkowaniem ogrodów i stodoł nieopodal drogi wiodącej do Lidzbarka Warmińskiego.

W publikowanym źródle zapisano personalia obywateli Ornety, wśród których zidentyfikowano kilku rajców i byłego pisarza miejskiego.

Poniższy wykaz może posłużyć językoznawcom do analizy występujących tu nazwisk mieszkańców jednej z warmińskich społeczności miejskiej w okresie nowożytnym (łącznie spis ten wymienia 105 osób oraz ogólnie zakonników od św. Jakuba).

* Jego Ekscełencji ks. biskupowi seniorowi prof. dr. hab. Julianowi Wojtkowskiemu serdecznie dziękuję za konsultację językową kilku fragmentów tekstu publikowanego wykazu, a dyrektorowi Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, ks. prof. dr. hab. Andrzejowi Kopiczko, za wyrażenie zgody na zamieszczenie w niniejszym artykule fotografii kart źródła.

ABSTRACT

During a visit to the parish church of St. John the Baptist in Orneta in 1609, amongst other things, the rent payments of inhabitants to the church were recorded, related to the use of gardens and barns near the road leading to Lidzbark Warmiński. The published source contains the personalities of Orneta's citizens, among whom were several councillors and a former town writer. The associated list can be used by linguists to analyse the names of residents of one of the Warmian urban communities in the early modern period (this list includes 105 people in total and monks from St. James in general).

Translated by Aleksander Pluskowski

ZUSAMMENFASSUNG

Bei der Visitation der Pfarrkirche des heiligen Johannes des Täufers in Orneta [Wormditt] im Jahre 1609 wurden u. a. Forderungen der Einwohner an das Gotteshaus im Zusammenhang mit der Nutzung von Gärten und Scheunen an der Straße nach Lidzbark Warmiński [Heilsberg] aufgezeichnet. In der veröffentlichten Quelle werden die Personaldaten der Bürger von Orneta [Wormditt] erwähnt, unter denen mehrere Ratsmitglieder und ein ehemaliger Stadtschreiber identifiziert wurden. Die folgende Liste kann von Sprachwissenschaftlern verwendet werden, um die Nachnamen der Einwohner einer der ermländischen Stadtgemeinden in der Neuzeit zu analysieren (insgesamt werden 105 Personen und im Allgemeinen die Mönche vom heiligen Jakobus genannt).

Übersetzt von Emilia Figura-Oselkowska

Dla niektórych miast warmińskich zachowały się archiwalia zawierające zestawienia mieszkańców sporządzane najczęściej dla celów podatkowych. W orneckich księgach miejskich, które dotrwały do naszych czasów, takich wykazów jednak nie znajdujemy, dlatego też publikowane niżej źródło zasługuje na uwagę. Podczas wizytacji kościoła parafialnego w Ornece przeprowadzonej w 1609 r. spisano bowiem m.in. należności czynszowe mieszkańców miasta wobec tamtejszej fary pw. św. Jana Chrzciciela. Są one związane z użytkowaniem ogrodów i stodoł nieopodal drogi wiodącej do Lidzbarka Warmińskiego.

Zestawienie to – oprócz swojej wymowy ekonomicznej – przybliży społeczność miejską Ornety z początku XVII w., przedstawiając całkiem sporą grupę jej ówczesnych mieszkańców z imion i nazwisk.

Wprawdzie zestawienia przyjętych do prawa miejskiego obywateli Ornety nie zachowały się (jak choćby dla Starego Miasta Braniewa czy Fromborka), jednak z analizy wymienionych w źródle osób wynika, że to najpewniej ludzie posiadający obywatelstwo miejskie, wśród których można zidentyfikować kilku rajców i byłego pisarza miejskiego. Rajcy to Piotr Radig/Radick starszy, Jan Klinger i Karol Jung/Junge, a były pisarz miejski to Kasper Grube/Grubius/Grubens (stanowisko to sprawował w latach 1588–1603).

Poniższy wykaz może też posłużyć językoznawcom do analizy zapisanych tu nazwisk członków jednej z warmińskich społeczności miejskich w okresie nowożytnym.

Ponieważ dla Ornety dysponujemy jednymi z najstarszych zachowanych ksiąg metrykalnych na Warmii, przeto wątpliwości dotyczące lekcji niektórych nazwisk z publikowanego wykazu można było skonfrontować przede wszystkim z księgami chrztów i małżeństw. Wątpliwości wzbudziły dwa nazwiska zapisane na ostatniej karcie źródła: Franciscus Glandock i Henricus Melczik. W orneckich księgach metrykalnych z interesującego nas okresu są zapisani Alexius Glandick i Benedictus Glanduck oraz Henricus Melczig. Można jeszcze dodać, że w wykazie został odnotowany Bartholomaeus Zwick, podczas gdy w pierwszej połowie XVIII w. żyli ławnik i malarz Andreas Zweck (zmarły 14 IV 1702 r.) czy rajca, wityryk (prowizor) kościoła parafialnego i organista Joannes Zweck (zmarły 13 V 1731 r.). Tak więc rozbieżności/oboczności w grafii tych nazwisk dotyczą ich końcówek, co nie deprecjonuje lekcji z publikowanych protokołów wizytacyjnych dekanatu orneckiego.

Ogółem spis wymienia 105 osób oraz ogólnie zakonników od św. Jakuba. Po dwa razy występuje jedenaście nazwisk: Althof, Basner, Behm, Grube, Jordan, Knobloch, Lidig, Schacht, Schultz, Spinger i Steffen, trzykrotnie pojawia się nazwisko Kraus, a po cztery razy nazwiska Hoffman i Sommerfeld. Tak więc łącznie w źródle jest osiemdziesiąt sześć nazwisk obywateli Ornety z początku XVII stulecia.

ANEKS ŹRÓDŁOWY

Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Archiwum Biskupie, B 35a zawiera m.in. „Visitatio ecclesiae Archipresbyteralis Wormdittensis de anno 1609”, w której – przy zestawieniu czynszów najprawdopodobniej na rzecz konwentu tamtejszych katarzynek – podano nazwiska obywateli Ornety.

[k. 28] In censibus fiscis fundalibus

De hortis et horreis circa viam publicam, qua inter Heilsbergam maiori ex parte consistentibus annuatim mk 10 gr. 10 den. 17 videlicet:

	gr. ¹	den.
Bartholomaeo Zwick	5	
Georgii Meier haeredibus	6	4
Christophori Althoff		15
Gregorio Pampst	5	
Andrea Neundorf	2	9
Petro Hoffman	7	
Joanne Ripholtz	3	6
Michaele Grunwald	2	9

¹ Przeprawione z: mk.

Michaele Althoff et Micha[ele] Florian	3	6
Andrea Jost	6	12
Joanne Jung	6	12
Ambrosio Scha[d]wald	3	
Carolo Jung	3	
Joanne Stoll		15
Joanne Klinger	3	14
Georgio Sommerfeld	6	12
Jacobo Spinger	5	
Nicolao Wagner	10	
Gregorio Tidman	2	9
Christophoro Althoff	5	
Alberto Sommerfeld	5	
Valentino Hahn	5	
Petro Radigk	5	
Alberto Sommerfeld	1	12
[k. 28v] Vidua Otthonis Jordan	1	12
Joanne Marqwart	10	
Jacobo Steimer	4	3
Fabiano Roman	13	6
² Fabiano Roman	1	12
Joanne Marqvart	6	12
Georgio Behm	1	12
Martino Strehl	2	9
Carolo Jung	6	12
Georgio Helwing	6	2
Ambrosio Schadwald	3	6
Georgio Lidigk	2	9
Georgio Lidigk	10	
³ Georgio Hoffman	6	12
Casparo Knobloch	8	6
Casparo Knobloch	5	
Joanne Klinger	1	12
Georgio Gross	3	6
Luca Bludau	3	6

² Na lewym marginesie znak sygnalizujący słuszność powtórzenia tego imienia i nazwiska.

³ Na lewym marginesie znak postawiony na środku między nazwiskami dwóch osób, do których się odnosi, sygnalizujący słuszność powtórzenia tych imion i nazwisk.

Joanne Jordan	15
Jacobo Schreit	15

Qui quidem horti a possessoribus ad beneplacitum venduntur cum tamen verisimile sit⁴, eos ipsos hospitalis esse proprios sicut et mansi. Inquirendo ea de re in Archivo Heilsbergensi.

In summis principalibus in censum redimibilium elocatis et bonis civium inscriptis videlicet:

	mk	mk	gr.
Antonii Kraus iunioris	20	1	4
Gregorii Behm	100	6	
Dominici Althoff	50	3	
Michaelis Struber	30	1	16
⁵ Michaelis Waltersdorff	8	4	16
Antonii Kraus iunioris	25	1	10
Georgii Lidigk	150	9	
Benedicti Schacht arcu[arij]	10		12
Christophori Althoff	30	1	16
[k. 29] Michaelis Florian	25	1	10
Joannis Ripholtz	20	1	5
Michaelis Schultz	12		14
Michaelis Wengel	50	3	
Ignatii Mey	10	[3]	13
Petri Hoffman	30	1	6
Ertmani Gerigk	15	[1]	18
Caspari Steffen	100	6	
Simonis Reiss	200	12	
Nicolai Wagner	25	1	10
Nicolai Wagner	25	1	10
Philippi Raschke	50	3	
Alexandri Joachim	20	1	4
Fabiani German	100	6	
Thomae Olschleger	20	1	4
⁶ Michaelis Schacht	30	1	16
Bartholomaei Zwick	100	6	

⁴ Przeprawione zapewne z: *dat.*

⁵ Na lewym marginesie napisane w poprzek: *In bonis.*

⁶ Na lewym marginesie napisano w poprzek: *In bonis.*

Michaelis Althoff	150	9	
Petri Radigk	150	9	
Materni Schultz	50	3	
Philippi Kludke	25	1	10
Melchioris Kunke	200	12	
Pauli Hoffman	50	3	
Francisci Albini	50	3	
Laurentii Kunert	30	1	16
Bartholomaei Teicher	40	2	8
Benedicti Neuman	120	7	4
Michaelis Krumpholtz	100	6	
Melchioris Flugge	200	12	
Georgii Getz	30	1	16
Michaelis Struber	20	1	4
Henrici Arent	50	3	
Gaspari Steffen	50	3	
Michaelis Wischke	15	[3]	18
Antonii Kraus	100	6	
Caspari Grubii	300	18	
[k. 29v] Jacobi Redlich	100	6	
Georgii de Monte	30	1	16
Petri Fellenwegk	10		12
Jacobi Spinger	20	1	4

Summa principalis 3217 mk.

De his proveniunt annuatim [mk] 193 gr. 10⁷.

Qui quidem census statis temporibus a Provisoribus colliguntur et denuo pro opportunitate temporis, in similem, necessitatibus tamen pauperum prius provis, exponuntur.

In haereditariis certis marcis annuatim liquidantur mk 7821 gr. 14 den. 9:

	mk	gr.	den.	mk	gr.	den.
Urbanum Leier	3			10		
Petrum Hun	122			8		
Jodocum Gerick	44			2		
Bartholomaeum Thomae	7			5		

⁷ Liczba przeprowiona.

Clementem Tischler	74	10 ⁸		2		
Simonem Freitag	402			8		
Andream Basner	205			1		
Paulum Frise	7			2	10	
Valentinum Lidigk	36	12		4	16	
Georgium Hepner	42			2		
Georg[ium] Kraus	66			9		
Petrum Radigk	366			9		
Philippum Kludke	289			8		
Michaellem Schacht	68			4		
Lucam Ernst	200			20		
Andream Berger	58			17		
Eundem	15	15		6	10	
Matthaeum Spinger	139			4	10	
Melchior[em] Frede	89			3		
Valentinum Lidigk	12	4 ⁹				
Paulum Frise	220	18				
Eundem	31	12	9	1	2	9
Benedictum Schacht	248	10		7		
Melchiorem Frede	96			3		
[k. 31] Fabianum Hoffman	44			4		
Petrum Sommerfeld	130			5		
Fratrum S[ancti] Jacobi	90			8		
Gregorium Behm	223		5	7		
Leonem Braun	216			6		
Eundem	76			1		
Franciscum Glandock	300			8		
Henricum Melczik	540 ¹⁰			10		
Gregorium Rebergk	150			2	13	6
Eundem	150			2	13	6
Jacobum Redlich	19			1		
Dominicum Basner	72	8 ¹¹		3	12	
Martinum Sommerfeld	2	10		2	10	
Andream Grube	560			8		

⁸ Przeprawione; początkowo było: -- .⁹ Przeprawione; początkowo było: -- .¹⁰ Środkowa cyfra przeprawiona.¹¹ Przeprawione; początkowo było: -- .

Fabianum Grunwald	90			4		
Matthaeum Kolbergk	189			4		
Matthaeum Knobloch	284	8 ¹²		4		
Martinum Sommerfeld	7	10		5		
Aegidium Klafki	156			6		
Jacobum Redlich	133	10	Hae marcae post 19 ¹³ annos primo liquidari incipient.			
Simonem Sommerfeld	357			9		
Martinum Sommerfeld	750			75		
Petrum Hun	200	11 ½	Et hae post 17 annos liquidebuntur v[el] circiter.			
Simonem Steffen	198	13	6	4		
Jacobum Redlich	7			7		
Lucam Schurck	14	7	3	2	13	3

Summa pecuniarum ex liquidatione quotannis proveniens

mk 334 gr. 9 den. 15.

In paratis restant marcae 88 gr. 4 den. 13.

Quae quidem summa restans in cistula parva ferro munita et duabus seraturis clausa, per unum ex Provisoribus asservatur, altero claves custodiente.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie (dalej: AAWO), Archiwum Biskupie, B 35a.

AAWO, Archiwa parafialne (dalej: Ap), Orneta E 609 (księga chrztów z lat 1569-1625).

AAWO, Ap, Orneta E 614 (księga małżeństw z lat 1574-1738).

¹² Przeprawione; początkowo było: -- .

¹³ Pierwsza cyfra przeprawiona.

In Consibus fidei fundalibus.
De hortis et horreis, circa viam publicam, qua iter Heilsbergam, mais,
nec ex parte consistentibus annuatim m^o 10 gr 10 3/4. ardehant.

Bartholomaeus Fricke	8	8
Georgii Meier hereditibus	6	4
Christophoro Altschiff		15
Gregorio Lampert	5	
Andrea Neundorff	2	9
Petro Hoffmann	7	
Ioanne Schödt	3	6
Mihaele Grünwald	2	9
Michael Altschiff et Miha Florian	3	6
Andrea Jost	6	12
Ioanne Jung	6	12
Ambrosio Schward	3	
Carolo Jung	3	
Ioanne Holt		15
Ioanne Klinger	3	14
Georgio Sommerfeld	6	12
Jacobo Spinger	5	
Nicolaus Wagner	10	
Gregorio Thoman	2	9
Christophoro Altschiff	5	
Alberto Sommerfeld	5	
Valentino Habn	5	
Petro Radigk	5	
Alberto Sommerfeld	1	12

		fl.	gr.
✓	Julius Otthonis Jordan	1	12
	Joanne Margwart	10	-
	Jodoco Reimer	4	3
	Fabiano Roman	13	6
✓	Fabiano Roman	1	12
	Joanne Margwart	6	12
	Georgio Gehm	1	12
	Martino Mrehl	2	9
	Carolo Jung	6	12
	Georgio Helwing	6	2
	Ambrosio Schadowald	3	6
	Georgio Dwigk	2	9
	Georgio Lidigk	10	-
✓	Georgio Hoffman	6	12
	Carolo Knobloch	8	6
	Carolo Knobloch	5	-
	Joanne Klinge	1	12
	Georgio Frow	3	6
	Luca Gludau	3	6
	Joanne Jordan	3	6
	Jacobo Schreit	-	15
Qui quidem horti a pioscopis ad beneficium, uenduntur, cum tamen verissime sit, eos ipso hospitalis esse proprios, nisi et manf. Inquirend. ea de re in Archiv. Heilbergens.			
In summis principalibus in Censum redimendis elocatis et bonis Civium inscriptis videlicet.			
	Antonij Kraus junioris	20	gr.
	Gregorio Gehm	100	1
	Dominici Albst	50	6
	Misäelio Spüder	30	3
	Misäelio Watterhoff	8	1
	Antonij Kraus junioris	25	4
	Georgio Dwigk	150	1
	Benedicti Chalkarab	10	9
	Christophoni Albst	30	1
			16

29 49

	mi	ni	je
Michaëlis Florian	25	1	10
Joannis Ripholtz	20	1	5
Michaëlis Schultze	12	1	14
Michaëlis Wengel	50	3	
Ignatij Mey	10	1	13
Petri Hoffman	30	1	6
Ertmani Gerigk	15	1	18
Caspari Steffen	100	6	
Simonis Weiss	200	12	
Nicolai Wagner	25	1	10
Nicolai Wagner	25	1	10
Philippin Caschke	50	3	
Alexandri Joachim	20	1	4
Fabiani German	100	6	
Thoma Elschlager	20	1	4
Michaëlis Schacht	30	1	16
Bartholomæi Ewrik	100	6	
Michaëlis Meßoff	150	9	
Petri Ladigk	150	9	
Materni Schultze	50	3	
Philippi Kludke	25	1	10
Melchioris Linke	200	12	
Pauli Hoffman	50	3	
Franzisci Albini	50	3	
Laurentij Lunert	30	1	16
Bartholomæi Teicher	40	2	8
Benedicti Neuman	120	7	4
Michaëlis Brumpholtz	100	6	
Melchioris Flügge	200	12	
Georgij Petz	50	1	16
Michaëlis Aruber	20	1	4
Henrici Trent	50	3	
Gaspari Steffen	50	3	
Michaëlis Wischke	15	1	18
Antonij Kraus	100	6	
Caspari Grubij	300	18	

In bonis

	mr.	mr.	gr.
Jacobi Arealich -	100	-	6
Georg de monte -	30	-	1 - 16
Petri Fellenwegk -	10	-	- 12
Jacobi Spinger -	20	-	1 - 4
Summa Principalis	3217	mr.	
De his proueniunt annuatim -	195	gr.	10
Qui quidem Census statio temporibus d' Prouisoribus colligitur et Census pro opportunitate temporis, in Similem, necessitate tamen pauperum prius prouisio, exponuntur.			
In hereditarijs certis Marcis annuatim liquidant mr 782d gr 14. § 9.			
Vikarum Peter	3	gr	8
Petrum Hin	122	-	- 8
Adocum Serich	44	-	- 2
Bartol Thone	7	-	- 5
Clement Tischler	74	10	- 2
Simonem Freitay	402	-	- 8
Andream Sauer	205	-	- 1
Paulum Frise	7	-	- 2 - 10
Valentinum Ditzk	56	12	- 4 - 16
Georg Heuter	42	-	- 2
Georg Kraus	66	-	- 9
Petrum Radigk	366	-	- 9
Philippum Alsdie	289	-	- 8
Mitdailm Schacht	68	-	- 4
Lucam Ernst	200	-	- 20
Andr. Berger	58	-	- 17
Eundem	15	15	- 6 - 10
Matth Spinger	139	-	- 4 - 10
Melchior Frede	89	-	- 3
Valent. Edigk	12	4	- 1 - 12
Paulum Frise	220	18	- 7 - 17 - 9
Eundem	31	12	- 1 - 2 - 9
Benedictum Schacht	248	10	- 7
Melchior Frede	96	-	- 3

50

51.

	ms	n	z	ms	z	z
Fabianum Hoffman	44	-	-	4	-	-
Petrum Sommerfeld	130	-	-	5	-	-
Frät. J. Jauch	90	-	-	8	-	-
Gregor Behm	223	-	5	7	-	-
Leonem Braun	210	-	-	6	-	-
Eundem	76	-	-	1	-	-
Franciscum Glawick	300	-	-	8	-	-
Henricum Metrick	540	-	-	10	-	-
Gregor Leoberg	150	-	-	2	13	6
Eundem	150	-	-	2	13	6
Jauch Redlich	19	-	-	1	-	-
Dominicum Basner	72	8	-	3	12	-
Mart Sommerfeld	2	10	-	2	10	-
Andr Grube	560	-	-	8	-	-
Fabian Grunwald	90	-	-	4	-	-
Matt. Kolberg	189	-	-	4	-	-
Matt. Knobloch	284	8	-	4	-	-
Matt. Sommerfeld	7	10	-	5	-	-
Egidium Alafki	156	-	-	6	-	-
Jaobum Redlich	133	10	-	He marce post 19 annos primo liquidari incipit		
Simonem Sommerfeld	357	-	-	9	-	-
Mart Sommerfeld	750	-	-	75	-	-
Petrum Hen	200	11	-	Et he post 17 annos liquidabuntur circiter		
Amosum Steffen	198	13	6	4	-	-
Jaobum Redlich	7	-	-	7	-	-
Lucam Schurek	14	7	3	2	13	3
Summa pecuniar ^{um} ex liquidatione quottannis provenient ^{um}						
ms 334 gr 9 z 15						
In paratis restant. marce 88 gr 4 z 13.						
Qua quideon Summa restans in Cedula parua ferro munita						
et duabus seraturis clauis, per unum ex Promissoribus apte						
uatur, Altero clauis custodiente.						